

ISSN 2344-3772; 376; 378

Наведено результати теоретичних і емпіричних досліджень, методологічних розробок з актуальних питань у вітчизняній і зарубіжній соціальній сфері.

Для соціальних працівників, викладачів, науковців, аспірантів, студентів.

There were presented the results of theoretical and empirical researches, the methodological drafting on current issues in the domestic and foreign social spheres.

This issue is for social workers, teachers, scientists, postgraduate students and students.

Приведены результаты теоретических и эмпирических исследований, методологических разработок по актуальным вопросам в отечественной и зарубежной социальной сфере.

Для социальных работников, преподавателей, научных работников, аспирантов, студентов.

Відповідальний за випуск О.Ф. Гук

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР	О.В. Чуйко, д-р психол. наук, проф.
РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ	Н.М. Чернуха, д-р пед. наук, проф. (заст. відп. ред.); Н.Ю. Максимова, д-р психол. наук, проф.; Л.А. Найдюнова, д-р психол. наук, проф.; А.М. Львовичкіна, д-р психол. наук, проф.; В.І. Тернопільська, д-р пед. наук, проф.; Ю.М. Швалб, д-р психол. наук, проф.; А.В. Кунцевська, к. психол. наук, доц.; О.Ф. Гук, канд. пед. наук (відп. секр.). Іноземні члени редакційної колегії: Жан П'єр Вілкен, Phd, (Нідерланди); Джудит С. Райкус, Phd, м. Коламбус, Огайо (США); Жолт Бугарскі, Phd, м. Таллін (Естонія); Едіта Садовська, д-р хабіл, м. Ченстохова (Польща); Ілона Кланіне, Phd, м. Клайпеда (Литва)
Адреса редакції	03680, Україна, м. Київ, просп. Академіка Глушкова, 2-а, кім. 412 ☎ 38 (044) 521-32-64, електронна адреса: socr.socr@gmail.com
Затверджено	Вченою радою факультету психології 24.02.17 року (протокол № 7)
Зареєстровано	Міністерством юстиції України. Свідоцтво про Державну реєстрацію КВ № 22511-12411 Р від 14.12.2016
Засновник Головний редактор	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". Свідоцтво внесено до Державного реєстру ДК № 1103 від 31.10.02
Адреса видавця	01601, Київ-601, б-р Т. Шевченка, 14, кімн. 43 ☎ (38044) 239 31 72, 239 32 22; факс 239 31 28

BULLETIN

OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

SOCIAL WORK

1(1)/2017

Established in 1958

UDC 364; 371; 376; 378

There were presented with the results of theoretical and empirical studies, as well as methodological drafting on current issues in the domestic and foreign social spheres.

This issue is for social workers, teachers, scientists, postgraduate students and students.

Наведено результати теоретичних і емпіричних досліджень, методологічних розробок з актуальних питань у вітчизняній і зарубіжній соціальній сфері.

Для соціальних працівників, викладачів, науковців, аспірантів, студентів.

Приведены результаты теоретических и эмпирических исследований, методологических разработок по актуальным вопросам в отечественной и зарубежной социальной сфере.

Для социальных работников, преподавателей, научных работников, аспирантов, студентов.

Responsible for the issue is O. F. Guk

CHIEF EDITOR

EDITORIAL BOARD

O. Chuiko Doctor of Psychology, Professor

Ukrainian members:

N. Chernukha, Doctor of Science (Pedagogics), Professor (Deputy Main Editor); N. Maksymova, Doctor of Psychology, Professor; L. Naydonova, Doctor of Psychology, Professor; A. Levochkina, Doctor of Psychology, Professor; V. Ternopil'ska, Doctor of Science (Pedagogics), Professor; Yu. Schvalb, Doctor of Psychology, Professor; A. Kuntsevska, PhD in Social Psychology, Associate Professor; O. Guk, Ph.D. of Science (Pedagogics), (Responsible Secretary).

Foreign members of editorial board:

Jean Pierre Wilken PhD – Professor of Social Work, HU University of Applied Sciences Utrecht, (Netherlands); Judith Rycus, Phd, Institute for Humanitarian Services, Columbus, Ohio, (USA); Zsolt Bugarszki, Ph.D., Tallinn University, (Estonia); Edyta Sadowska, Dr. habil, Rector University College of Social Sciences Częstochowa (Poland); Ilona Klanienė Ph.D., Prof., Klaipėda University (Lithuania).

Editorial address

03680, Ukraine, Kyiv, ave. Glushkov 2-a
tel. ☎ 38 (044) 521-32-64, e-mail address: socr.socp@gmail.com

Approved by

The Academic Council of the Faculty of Psychology
February 24, 2017 (Minutes № 7)

Registration

Ministry of Justice of Ukraine
State Certificate KB № 22511-12411 P issued on 14.12.2016

Publisher

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
Publishing center "Kyiv University".
DK №1103 of 31.10.02

Address of publisher

01601, Kyiv-601, Boulevard Shevchenko, 14, room. 43
☎: +38 044 239-31-72, +38 044 239-32-22; fax: +38 044 239-31-28

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Бутенко Н. Особливості роботи соціальних служб із сім'ями, які виховують дітей з інвалідністю.....	6
Васильєва-Халатникова М. Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів – реалії та перспективи	10
Кунцевська А. Соціально-психологічні аспекти розвитку професійних спільнот	13
Лісовець О. Соціально-правовий захист у практиці соціальної роботи: теоретичний аналіз	17
Петрухан-Щербакова Л. Поняття "ефективності" в соціальній роботі у спадщині Мері Елен Річмонд (Частина I)	20
Солдатова О. Соціально-психологічні особливості якості життя багатодітних сімей	24

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Лі Цзіци Методологічні підходи виховання лідерських якостей майбутніх менеджерів у позааудиторній діяльності ВНЗ.....	28
Торбях Н. Проблема самооцінки дітей молодшого шкільного віку та особливості її формування під впливом педагогічної оцінки	30
Штефан Л. Провідні суб'єкти організації соціально-педагогічної діяльності в Україні в 20-ті – першій половині 30-х рр. XX століття	34

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Байдарова О., Лаврент'єва Д. Соціальні медіа у соціальній роботі з молоддю зі слуховими порушеннями	39
Максимова Н. Типологія сімей, які потребують соціально-психологічної допомоги	45
Удовенко Ю. Зміст соціально-педагогічної роботи з батьками на базі центрів соціально-психологічної реабілітації дітей.....	51

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Остролуцька Л. Соціально-педагогічні компетенції спеціалістів соціальної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю та їх сім'ями	57
Петрович А., Ковтун М. Комунікативна культура викладача та проблеми у комунікації зі студентами у вищих навчальних закладах	63
Токарук Л. Соціально-педагогічний наратив Василії Глібовицької у дискурсі освіти для сиріт у західній Україні (кінець XIX – перша половина XX ст.).....	66
Чернуха Н. Вектори соціалізації студентської молоді	71
Чуйко О. Освоєння практик у системі освітньої підготовки соціальних працівників	74

СОДЕРЖАНИЕ

СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА

Бутенко Н. Особенности социальной работы с семьями, воспитывающими детей с инвалидностью	6
Васильева-Халатникова М. Трудоустройство выпускников высших учебных заведений – реалии и перспективы	10
Кунцевская А. Социально-психологические аспекты развития профессионального сообщества	13
Лисовец О. Социально-правовая защита в практике социальной работы: теоретический анализ	17
Петрухан-Щербакова Л Понятие "эффективности" в социальной работе в наследии Мэри Эллен Ричмонд (Часть I)	20
Солдатова А. Социально-психологические особенности качества жизни многодетных семей	24

СОЦИАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА

Ли Цицы Методологические подходы воспитания лидерских качеств будущих менеджеров в внеаудиторной деятельности вузов	28
Торбьяк Н. Проблема самооценки детей младшего школьного возраста и особенности ее формирования под влиянием педагогической оценки	30
Штефан Л. Ведущие субъекты организации социально-педагогической деятельности в Украине в 20-е – первой половине 30-х гг. XX столетия	34

СОЦИАЛЬНАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ

Байдарова О., Лаврентьева Д. Социальные медиа в социальной работе с молодежью со слуховыми нарушениями	39
Максимова Н. Типология семей, нуждающихся в социально-психологической помощи	45
Удовенко Ю. Содержание социально-педагогической работы с родителями на базе центра социально-психологической реабилитации детей	51

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ

Остролуцкая Л. Социально-педагогические компетенции специалистов социальной работы с детьми и молодежью с инвалидностью и их семьями	57
Петрович (Рудская) А., Ковтун М. Коммуникативная культура преподавателя и проблемы в коммуникации со студентами в высших учебных заведениях	63
Токарук Л. Социально-педагогический нарратив Василии Глибовицкой в дискурсе образования для сирот в западной Украине (конец XIX – первая половина XX ст.)	66
Чернуха Н. Векторы социализации студенческой молодежи	71
Чуйко О. Освоение практик в системе образовательной подготовки социальных работников	74

CONTENTS

SOCIAL WORK

6	Butenko N. The specific of social work with disabled children and their families.....	6
10	Vasylieva-Khalatnykova M. Employment of higher educational establishments – realities and prospects.....	10
13	Kuntsevskia A. Socio-psychological aspects of professional community development	13
17	Lisovets O. Social and legal protection in the social work practice: theoretical analysis	17
20	Petrukhan-Scherbakova L. Understanding "efficiency" in social work in work of Mary Ellen Richmond (Part I)	20
24	Soldatova A. Socio-psychological characteristics of quality of life for large families	24

SOCIAL PEDAGOGY

28	Li Tszitci Development of future managers' leadership skills in extracurricular activities	28
30	Torbyak N. The problem of self-esteem of primary school children and features its formation under the influence of teacher evaluation.....	30
34	Shitefan L. Key subjects of the socio-pedagogical activity organization in Ukraine in the twentieth – the first half of the thirtieth of the XXth century	34

SOCIAL REHABILITATION

39	Baidarova O, Lavrentieva D. Social media in social work practice with hearing impaired youth	39
45	Maksymova N. Typology of families in need of socio-psychological assistance	45
51	Udowenko J. Socio-pedagogical support of parents in rehabilitation children's centre	51

PROFESSIONAL PREPARING OF SOCIAL WORKERS

57	Ostrolutska L. Socio-pedagogical competences of specialists in social work with children and youth with disabilities and with their families.....	57
63	Petrovic (Rudska) A., Kovtun M. Teacher's communicative culture and communication problems with students in higher educational institutions	63
66	Tokanuk L. The socio-pedagogical narrative Vasilia Glibovic'ka in the discourse of education for orphans in western Ukraine (end of XIX – first half of XX century).....	66
71	Chemukha N. The main directions of students youth socialization	71
74	Chulko O. Practices mastering in social workers' educational training system.....	74

УДК 378:37:37.013.42

Л.Ю. Петрухан-Щербакова, викладач
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

ПОНЯТТЯ "ЕФЕКТИВНОСТІ" В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ У СПАДЩИНІ МЕРІ ЕЛЕН РІЧМОНД (ЧАСТИНА I)

В статті проводиться аналіз існуючих підходів до розуміння поняття "ефективність соціальної роботи", досліджено зв'язок між поняттями "ефект", "ефективність", "результативність"; відображено певне узагальнення існуючої класифікації критеріїв оцінки ефективності соціальної роботи і реалізації соціальної політики, що в свою чергу дозволить дослідити теорію і практику соціальної роботи у спадщині Мері Елен Річмонд.

Ключові слова: соціальна робота, ефективність соціальної роботи, критерії оцінки, Мері Елен Річмонд.

Вступ. Сучасне українське суспільство звертає свою увагу на категорію ефективності в різних напрямках діяльності людини та функціонування держави. Починаючи від особистості завершуючи глобальними сферами реалізації державної політики фахівці шукають можливості виміряти якісні і кількісні показники, які б підтверджували або спростовували обраний курс чи необхідність будь якого виду діяльності. Соціальна робота як інструмент соціальної політики не є виключенням. А поняття "ефект", "ефективність" та "результат" є важливими в реалізації технологій та методів роботи із різними категоріями клієнтів. Крім того, в Україні відбувається трансформація соціальної сфери: імплементається міжнародний досвід соціальної роботи (наприклад, професія "молодіжний працівник", що впроваджується за державною Програмою "Молодіжний працівник" [6]; проведення АТО породжує нову систему співпраці та допомоги різним групам клієнтів; зміни і реформи соціальної політики в державі вимагають вирішення нових викликів, що загрожують призвести до соціального вибуху і т.п.

На основі вище вказаного метою статті є дослідження різних підходів до визначення поняття "ефективність" в науковій літературі та розуміння ефективності в соціальній роботі у спадщині Мері Елен Річмонд.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В науковій літературі поняття "ефект", "ефективність" та "результат" розкривають відповідно до напрямів і сфер людської діяльності. Проблемою розуміння ефективності соціальної роботи в різний період займалися О. Безпалько, І. Зверєва, Л. Топчій, Є. Холостова,

Г. Червякова; серед зарубіжних експертів найбільш відомі прізвища К. Вуд, Дж. Фішер, та інші.

В Загальному розумінні А. Гупало в своїй статті "Визначення змісту понять: "ефект", "ефективність" та "результативність" систематизовано і широко розкриває зміст понять в теорії і підходах різних авторів. Для нас найбільш цікавим є те, що автор вказує на тісний зв'язок між терміном "ефект" з поняттям "ефективності", при цьому чітко розрізняючи їх. Тому "ефект" визначається "як безпосередньо досягнутий або отриманий результат від здійснення певного виду діяльності, процесу, явища або будь-якої іншої взаємодії взагалі (може бути позитивним або негативним)", а ефективність – "це показник співвідношення ефекту та витрат на його виконання, що показує певний результат діяльності підприємства". Або, на нашу думку, будь-якої іншої організації чи структури. Поняття "результативність" розглядається як "дієвість, плідність виконання робіт при чітко визначених цілях та планах" [1].

Звернувшись до визначення понять "ефект", "ефективність" та "результативність" суто в сфері соціальної роботи нами були досліджені наступні описи. Для зручності нами було розміщено прізвища авторів у алфавітному порядку.

Таблиця 1. Визначення поняття "ефективність" різними авторами

Автор	Поняття
Агарков О., Арабаджиев Д., Єрохіна Т., Кузьмін В., Мещан І., Попович В.	Ефективність – суть ступеня реалізації мети. Кінцевим виразом цієї мірою служить результат: він спадає з метою більшою чи меншою мірою. Ефективність в найбільш загальному вигляді розглядається як відношення отриманих результатів до раніше висунутих цілей. Таким чином, вона фіксує ступінь відповідності того, чого передбачалося досягти [14]
Анісімова С.	Ефективність – забезпечення соціально прийнятного рівня життя, попередження виникнення соціального іждивенчества працездатного населення [7, с. 97]
Бех В., Лукашевич М., Туленков М.	Ефективність повсякденної роботи соціальних служб на основі ефективного управління конкретними технологічними процесами надання соціальної допомоги, реабілітації, супроводу, профілактики чи обслуговування клієнтів/пацієнтів (в розумінні управління) [10]
Зверєва І.	Результативність та ефективність соціальної роботи з населенням багато в чому визначаються оптимальним рівнем становлення і функціонування соціальних служб, науковою обґрунтованістю вибору змісту, методів і технологічних прийомів роботи з людьми, безпосередніми й опосередкованими зв'язками і взаємовпливами потреб, інтересів, прагнень, мотивів поведінки людини в різних життєвих обставинах. [11, с. 41]
Комарова О., Попов В.	Ефективність – це максимально можливе в даних мовах досягнення цілей у задоволенні соціальних потреб населення при оптимальних витратах [18, с. 89-93]
Кузіна І.	Ефективність – це здатність системи соціальної роботи і кожного з її елементів задовольняти соціальні потреби населення. Ефективність соціальної роботи в першу чергу залежить від результатів діяльності кадрів соціальної роботи – людей, що виконують посадові завдання в системі органів і установ соціальної роботи та наділених відповідними повноваженнями, правами і відповідальністю [3]

Закінчення табл. 1

Автор	Поняття
Павленок П.,	Ефективність є складний феномен і складається з мети, результату, витрат, загальноприйнятих норм (або ідеалів) [4]
Уманов Б.	Ефективність роботи, що реалізується соціальними службами, їх працівниками, громадськими організаціями при взаємодії з клієнтами, є характеристика результативності данної праці, яка може бути виражена у досягненні визначених цілей: максимального задоволення їх соціальних потреб, вирішення різних соціальних проблем [18, с. 89-93]
Фальковськ К.	Ефективність – це якісно-кількісні характеристики цієї роботи, що показують – при необхідному ресурсному забезпеченні – своєчасність та повноту задоволення соціальних потреб різних категорій населення, вирішення їх соціальних проблем керівними органами, державними і недержавними соціальними службами, громадськими об'єднаннями та некомерційними організаціями, а також активними представниками громадян через створення умов для їх самореалізації [18, с. 91]
Холостова Є.	Ефективність – це співвідношення між досягнутими результатами (ефектами) і витратами, пов'язаними із забезпеченням цих результатів [2] Ефективність діяльності – змінна величина: що в певний момент "задовольняє" суспільство, групи, клієнта, в інших умовах може вже не задовольнити їх Тому визначати ефективність варто за формулою: що було – що є – що має бути [13, с. 203-207]
Чернякова Г. А.	При оцінці ефективності соціальної роботи важливо визначити співвідношення результату і витрат ресурсів, в тому числі не тільки матеріальних, програмних, інституційних, соціальних, але й індивідуальних ресурсів (клієнта), що зумовили цей результат [19]
Якшалев А. І	Ефективність може бути виражена ступенем вивченості (діагностики) і задоволення соціальних потреб категорій людей, що потребують допомоги і соціальної підтримки [18, с. 89-93]

Аналізуючи вищезазначені поняття і приходимо до висновку, що єдиного розуміння до визначення поняття в соціальній роботі не має. У всіх вищевказаних поняттях є спільне (мета, вимірювання, результат, звернена увага на особистість) та різне (фокус уваги: кількісні або якісні показники). В навчальному посібнику "Технології соціальної роботи", авторами якого є О. Агарков, Д. Арабаджиев, Т. Срохіна, В. Кузьмін, І. Мещан, В. Попович вказано, що ефективність діяльності фахівців з соціальної роботи може визначатися на основі як загальних (наприклад в масштабів певної соціальної служби), так і специфічних критеріїв (наприклад, методи і форми роботи із певними клієнтами) [14]. Додатково звернемо увагу на принципи ефективності соціальної роботи з клієнтом, запропоновані К. Вудом (1978 р.), серед яких виділяють наступні: вміння точно сформулювати проблему клієнта; аналіз чинників, що викликали проблему, а також перешкоджають або сприяють вирішенню проблеми; оцінка можливості розв'язання проблеми; розробка плану дій; залучення клієнта у вирішення проблеми; оцінка змін, досягнутих в положенні клієнта [14], [20]. Наведені принципи використовуються в усьому світі як основа реалізації соціальної роботи і моніторинг її ефективності. До такого висновку ми дійшли готуючи цю статтю. Ми звернули увагу, що будь-який підручник або стаття, що розглядає питання ефективності соціальної роботи чи соціальної політики ґрунтуються на ці принципи як основний базис.

Оцінка ж ефективності реалізованої соціальної роботи буде оцінюватись за певними кількісними і якісними показниками – критеріями. За Є. Холостовою, критерій – це ознака, на основі якого проводиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь; це мірило оцінки [13, с. 203-207]. Важливим уточненням в навчальному посібнику "Технології соціальної роботи" є застосування критеріїв і показників ефективності здійснення соціальної роботи в країні на кількох рівнях: макрорівні (на рівні держави), мезорівні (область, місто, район), і мікрорівні (на рівні індивіда, клієнта) [14]. Виходячи із означеного розуміємо, що відбувається оцінка соціальної сфери як взагалі, на різних рівнях так і у складових (організація, що реалізує соціальну роботу і соціальну політику держави; управління; оцінка роботи фахівця і оцінка клієнта. На наш погляд, найбільш

доцільно буде навести наступні приклади і параметри (критерії) оцінки ефективності за різними авторами.

Оцінка ефективності соціальних служб передбачає такі різновиди: 1) оцінка якості – зазвичай її ще називають "контроль якості" або "забезпечення якості" (quality control або quality assurance), 2) оцінка економічності (efficiency), 3) оцінка дієвості (effectiveness), 4) оцінка результативності (efficacy) [13, с. 203-207].

Крім того критерії ефективності соціального обслуговування мають комплексний характер: – з одного боку, це система стандартів і нормативних показників (відображають ефективність процесу соціального обслуговування), з іншого – система показників (відображає кількісні та якісні індикатори соціально-економічного, психологічного та іншого стану окремих особистостей, сім'ї в цілому, соціальної групи). Ефективність діяльності установ соціального обслуговування визначається, виходячи з таких показників, як розвиток мережі установ, якість наданих послуг, стан і використання матеріальних і людських (кадрових) ресурсів; відношення результату і витрат. Для використання категорій якості, ефективності та результативності в практичній діяльності. Вводиться розуміння якості наданих послуг ("як ступінь відповідності корисних властивостей послуги потребам і перевагам споживачів і включає наступні параметри: повнота надання відповідно до вимог (стандартами), доступність, своєчасність, ефективність та результативність надання послуги") [13, с. 203-207]. Відповідно до цього ефективність послуги визначається як ступінь успішності діяльності по досягненню мети з найбільшою економією витрат, тобто до якої міри послуга сприяла своєчасному і об'єктивному вирішенню що стоять перед клієнтами проблем з найменшими витратами ресурсів різного роду [13, с. 203-207]. Вони будуть вимірюватись по кількісним і якісним показникам. На нашу думку, роботу як недержавних, так і державних структур, можливо досліджувати використовуючи спільні якісні і кількісні показники.

На основі дослідженої наукової літератури нами було виділено такі критерії:

Особистісні характеристики клієнта і працівника (або внутрішні показники):

1. Мотивація та інтерес. Дуже важливим показником, що відображатиме успіх соціальної роботи з клієнтом є

врахування його інтересів. Для кожного клієнта має бути власний підхід. Наведемо приклад: ефективність соціальної роботи з молоддю прямо залежить від того, наскільки ця робота, враховує інтереси молоді, виходячи з її економічної, соціальної й політичної ролі. [9, с. 144]. Не можливо виміряти ефективність від роботи не враховуючи цей параметр, адже тоді ресурси будуть направлені в іншу сторону. Розглядаючи цей критерій, важливо звертати увагу і на мотивацію співробітника, бо демоти-вовані не будуть виконувати свою роботу якісно.

2. Особистісні якості. Повністю погоджуємось із думкою А Капської про те, що ефективність "виконання певних функцій, співвідносячись з певними здібностями людини і її особистісними якостями, в різній мірі визначається цілеспрямованим тренуванням в діях, в яких вони реалізуються" [8, с. 11].

3. Наявність певних компетенцій. Якість наданих послуг соціальним працівником буди вищою, якщо він володітиме певними професійними компетенціями. І так само якщо клієнт володіє певними компетенціями, то ефект від сумісної дії буде вищим.

Зовнішні показники:

1. Рівень законодавчої забезпеченості. А. Тюптя та І. Іванова акцентують увагу на тому, що ефективність соціальної роботи залежить від законодавчого підкріплення діяльності організацій і установ державного та недержавного сектору на регіональному і адміністративному рівнях, визначення правового статусу суб'єктів і об'єктів соціальної роботи, створення системи соціальної безпеки в соціальній роботі. [17]. Таким чином ми можемо зробити висновок, що при наявності законодавчої платформи соціальна політика буде реалізовуватись якісніше і простіше.

2. Мережа суб'єктів реалізації соціальної роботи. Думаємо, що сюди варто відносити всі критерії, які пов'язані з кількісними показниками структур та ефективністю функціонування різних державних і недержавних структур, що реалізують соціальну політику. Наприклад: критерії ефективності функціонування виконачої влади всіх рівнів, що реалізують соціальну політику або критерії функціонування системи соціального обслуговування населення. За Л. Топчим, показниками ефективності будуть виступати: 1) забезпечення позитивної динаміки у вирішенні соціальних проблем різних категорій населення; 2) досягнення позитивних змін у розвитку управлінських органів і системи соціальних служб по роботі з населенням в різних сегментах соціальної сфери: соціальний захист, освіта, охорона здоров'я, зайнятість, міграція та інших; 3) повнота задоволення соціальних потреб різних категорій населення; 4) своєчасність задоволення соціальних потреб різних категорій населення і т. п.

І якщо розглядати окремо систему соціального обслуговування, то ефективність її роботи, на думку Л. Топчій, доцільно розглядати на основі п'яти груп критеріїв та показників ефективності, запропонованих: 1). Критерії та показники ефективності розвитку територіальних служб і окремих установ соціального обслуговування (динаміка, структура, кадри, матеріально технічна база); 2). Критерії і показники ефективності діяльності установ соціального обслуговування; 3). Критерії та показники ефективності діяльності окремих фахівців соціальних служб; 4). Критерії та показники ефективності надання послуг за основними видами соціального обслуговування; 5). Критерії та показники ефективності освіти в сфері соціальної роботи (підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації фахівців) [16, с. 28–29]. Виходячи із цього ми розумітимемо, що,

оцінка ефективності соціальних служб в рамках дано напрямку варто розглядати за чотирма параметрами: 1) оцінка якості / контроль якості, забезпечення якості; 2) оцінка дієвості; 3) оцінка результативності; 4) оцінка економічності [7, с. 270].

3. Врахування вимог при оцінці ефективності роботи з різними групами клієнтів. Для прикладу основні вимоги до критеріїв оцінювання ефективності соціальної педагогічної роботи з неблагополучними сім'ями, сформульовані і описані І. Сьомкіною: – критерії мають спільно відноситись з об'єктом, метою і типом оцінювання; критерії слід вибирати спільно з тими особами, які беруть участь у забезпеченні соціального захисту і підтримки сім'ї; – критерії необхідно вибирати з урахуванням структури науково-технологічного забезпечення; – критерії треба зіставляти зі стандартами вибраними для програми; – критерії мають бути визначені для всіх різновидів роботи [12].

4. Рівень співпраці державних і недержавних структур. Вважаємо, що можливість співпраці державних органів реалізації соціальної роботи із неприбутковими громадськими організаціями, благодійними фондами, приватними структурами може збільшити ефективність реалізованої соціальної політики та підвищити рівень якості наданих соціальних послуг.

Таким чином, узагальнюючи результати виконаного дослідження, можна зробити такі висновки. По-перше, Єдиного підходу до розуміння поняття "ефективність" соціальної роботи не має. Дослідники сходяться в спільному розумінні того, що є залежність від мети, витрачених ресурсів і досягнутого результату в роботі із клієнтами. По друге. Класифікація критеріїв оцінки ефективності соціальної роботи дуже широка і залежить від таких факторів як рівень реалізації (мікро, мезо, макро); групи клієнтів з якими проводиться робота; обрані методи роботи використані ресурси; мережа та кількість залучених інституцій (державні, недержавні організації, благодійні чи приватні структури і т.п.). По третє. Ефективність соціальної роботи з різними категоріями клієнтів впливає на ефективність реалізації соціальної політики держави цілому. Таким чином, загальне сучасне розуміння поняття ефективності соціальної роботи та критеріїв її оцінки дозволить дослідити першоджерела, а саме теорію практиці соціальної роботи у спадщині Мері Елен Річмонд в новому ракурсі, виокремлюючи певні показники.

Список використаних джерел

1. Гупало А. О. Визначення змісту понять: "ефект", "ефективність" та "результативність" // V Международная научно-практическая Интернет-конференция "Проблемы формирования новой экономики XXI века" (21-22 декабря 2012 г.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm
2. Заєць О. В. Економічні основи соціальної роботи: Навчальний посібник. – Владивосток: ТИДОТ ДВГУ, 2003. – 75 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reci.pp.ua/422-effektivnost-sotsialnoy.html>
3. Кузіна І. Г. Учебный посібник. – Владивосток: Вид-во ДВГТУ, 2006. – 230 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bib.ltd.ua/effektivnost-deyatelnosti-kadrov-sotsialnoy.html>
4. Павленок П. Д., Куканова Є. В. Основи соціології та політології: навчальний посібник – М.: ФОРУМ: ІНФРА-М. – 272 с. – (Професійна освіта). 2007 – перейти до змісту підручника – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://socio.125mb.com/effektivnost-sotsialnoy-raboty-20594.html>
5. Песоцька О.П., Дедов Є.Г. Менеджмент соціальної роботи: навч. посіб. Для студ. спец. "Соціальна робота", "Соціальна педагогіка" / О.П. Песоцька, Є.Г. Дедов – Луганськ: Альма-матер, 2012. – 110 с.
6. Програма "Молодіжний працівник" / сайт "Навчальна програма "Молодіжний працівник" – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://youth-worker.org.ua/about/>
7. Російська енциклопедія соціальної роботи / Під заг. ред. д.і.н. проф. Є.І. Холостовой. – М.: Видавничко-торгова корпорація "Дашков К", 2016. – 1032 с.
8. Соціальна педагогіка: Підручник. / За ред. проф. А.Й. Капської – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.

- в рамках даної програми, а параметрами вимірювання є залучення якості життя громадян; 4) оцінює ефективність роботи соціальної роботи в основних вимогах до якості соціальної роботи в сім'ях, оцінює критерії мають місце в оцінюванні соціальної роботи з особами, які потребують захисту та підтримки; 5) вибирати найбільш ефективні методи соціальної роботи згідно з стандартами міжнародної організації; 6) бути визначені державних структур, які надають державні гранти на неприбутковим організаціям; 7) отримувати фондами та іншими фондами; 8) збільшити ефективність соціальної роботи; 9) підвищити рівень виконання соціальної роботи. По-перше, "ефективність" соціальної роботи виходить з спільної мети, витрачаючи на роботу із клієнтами; 10) оцінювати ефективність соціальної роботи від таких факторів (наприклад, групи клієнтів); 11) методи соціальної роботи; 12) залучення інтеграції, благодійні чи інші фактори; 13) ефективність соціальної роботи впливає на політику держави в сфері соціальної роботи; 14) розуміння поняття соціальної роботи; 15) критерії її оцінювання; 16) саме теорія соціальної роботи; 17) Мері Елен Річмонд; 18) певні показники.
1. Соціальна робота в Україні: Навч. посібник для студ. вузів / І. Д. Зверева, О. В. Безпалко, О. І. Янкович; [та ін.]; за заг. ред.: І. Д. Зверева, Т. М. Лактійонова. Луганський держ. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Інститут соціальної роботи. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Інститут соціальної літ., 2004. – 254 с.
2. Соціальна робота і формування громадянського суспільства: монографія / І. Д. Зверева, М. П. Лукашевич, М. В. Туленков; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 599 с.
3. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалко, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, І. Д. Зверевої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
4. Соціальна робота: Основні критерії та показники ефективності соціальної роботи з неблагополучними сім'ями // Вісник Закарпатського національного університету – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/80/14022-osnovni-kriterii-efektivnosti-socialno-pedagogichno%D1%97-roboti-z-neblagopoluchnimi-sim-yami.html>
5. Теорія соціальної роботи: підручник для бакалаврів / під ред. І. Д. Зверевої, Л. І. Кононової, М. В. Вдовиної, В. А. Петросяна. – М.: Академічний Центр, ID Україн, 2011.
6. Теорія соціальної роботи: навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. Д. Зверева, І. Ю. Арабаджієва, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. – Закарпатськ. Університет ім. Т. Шевченка, 2015. – 486 с. – Бібліогр.: с. 412-428 – Режим доступу: http://pidruchniki.com/173035/sotsialnolohiya/kriteriyi_efektivnosti_sotsialnoy_roboti
7. Теорія соціальної роботи в основних поняттях і методах соціальної роботи. – М.: РГСУ, 2012. – 156 с.
8. Теорія соціальної роботи: ефективність соціального обслуговування населення: методологія, практика // Ефективність соціальної роботи: методологічний семінар / сост. ред. В. В. Колков. – М.: РГСУ, 2012. – 408 с.
9. Теорія соціальної роботи: теоретичне дослідження // Гуманітарні науки: теорія і методологія – 2010 (№ 1). – С. 39-42.
10. Чорновий Т. А. Ефективність соціальної роботи: поняття, методологія // Монографія – М.: РГСУ, 2008.
11. Social Work Effectiveness Experiments: Review and Implications. Brian Sheldon // The British Journal of Social Work – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/16/2/223/1660395/Social-Work-Effectiveness-Experiments-Review-and-implications?fulltext>

5. Pyesotska O.P., Dyedov YE.H. Menedzhment sotsialnoy roboty: navch. posib. Dlya stud. spets. "Sotsialna robota", "Sotsialna pedahohika" / O.P. Pyesotska, YE.H. Dyedov – Luhansk: Alma-mater, 2012. – 110 s.
6. Prohrama "Molodizhnyy pratsivnyk" / sayt "Navchalna prohrama "Molodizhnyy pratsivnyk" – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://youth-worker.org.ua/about/>
7. Rosiyska entsyklopediya sotsialnoy roboty / Pid zah. red. d.i.n., prof. YE.I. Kholostovoy. – M.: Vydavnytstvo \$torhova korporatsiya "Dashkov i K", 2016. – 1032 s.
8. Sotsialna pedahohika: Pidruchnyk. / Za red. prof. A.Y. Kapskoyi – Kyiv: Tsentr navchalnoy literatury, 2003. – 256 s.
9. Sotsialna robot v Ukraini: Navch. posibnyk dlya stud. vuziv / I. D. Zvyeryeva, O. V. Bezpalko, O. I. Yankovych; [ta in.]; za zah. red.: I. D. Zvyeryeva, H. M. Laktionova; Luhansky derzh. ped. un-t im. T. Shevchenka, Khrystyiansky dytyachyy fond. – 2-he vyd., pererob. i dop. – Kyiv: Tsentr navchal'noy lit., 2004. – 254 s.
10. Sotsialna robot i formuvannya hromadyanskoho suspilstva: monohrafiya / V. P. Bekh, M. P. Lukashevych, M. V. Tulenkov; Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. – K.: NPU imeni M. P. Drahomanova, 2008. – 599 s.
11. Sotsialna robot v Ukraini: Navch. posib. / I. D. Zvereva, O. V. Bezpalko, S YA. Kharchenko ta in.; Za zah. red.: I. D. Zvyeryevoyi, H. M. Laktionovoyi. – K.: Tsentr navchalnoy literatury, 2004. – 256 s.
12. Somkina I. S. Osnovni kryteriyy ta pokaznyky efektyvnosti sotsialno – pedahohichnoy roboty z neblagopoluchnyimi simyamy // Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/80/14022-osnovni-kriteriy%D1%97-ta-pokaznyky-efektivnosti-socialno-pedagogichno%D1%97-roboti-z-neblagopoluchnymi-sim-yami.html>
13. Teoriya sotsialnoy roboty: pidruchnyk dlya bakalavriv / pid red. YE. I. Kholostovoyi, L. I. Kononovoyi, M. V. Vdovynoyi, V. A. Petrosyana. – M.: Vydavnytstvo Yurayt; ID Yurayt, 2011.
14. Tekhnolohiyi sotsialnoy roboty: navch. posib. dlya studentiv VNZ / O. A. Aharkov, D. YU. Arabadzhyyev, V. V. Kuzmin, I. V. Meshchan, V. M. Popovych. – Zaporizhzhya: Motor Sich, 2015. – 486 s. – Bibliogr.: s. 412-428 – ukp. – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.com/173035/sotsialnolohiya/kriteriyi_efektivnosti_sotsialnoy_roboti
15. Topchiy L.V. Teoriya sotsialnoy roboty v osnovnykh ponyattiyakh i skhemakh: uchbovy posibnyk. – M.: RHSU, 2012. – 156 s.
16. Topchiy L. V. Efektyvnist sotsialnoho obsluhovuvannya naselenyya: metodolohichni pidkhydy, metodyka, praktyka // Efektyvnist sotsialnoy roboty: Metodolohichnyy seminar / sost. red. V. V. Kolkov. – M., 1998.
17. Tyuptya A.T., I. V. Ivanova. Sotsialna robot: Teoriya i praktyka. – K.: VMUROL "Ukrayina", 2004. – 408 s.
18. Falkovska K. Efektyvnist sotsialnoy roboty: teoretychne osmyslennya problemy // Humanitarni nauky: teoriya i metodolohiya – 2010 – №3. – S. 89-93.
19. Chervyakova H.A. Efektyvnist sotsialnoy roboty: ponyattya, zmist, vymiryuvannya / Monohrafiya – M.: RHSU, 2008.
20. Social Work Effectiveness Experiments: Review and Implications. Brian Sheldon // The British Journal of Social Work – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/16/2/223/1660395/Social-Work-Effectiveness-Experiments-Review-and-implications?fulltext>

Надійшла до редакції 30.01.17
Рецензовано 06.02.2017

- "эффект", "эффективность", "результативность"; отражено определенное обобщение существующих критериев оценки эффективности социальной работы и реализации социальной политики, что в свою очередь способствует осмыслению проблемы // Humanitarni nauky: teoriya i metodolohiya – 2010 – №3. – S. 89-93.
19. Chervyakova H.A. Efektyvnist sotsialnoy roboty: ponyattya, zmist, vymiryuvannya / Monohrafiya – M.: RHSU, 2008.
20. Social Work Effectiveness Experiments: Review and Implications. Brian Sheldon // The British Journal of Social Work – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/16/2/223/1660395/Social-Work-Effectiveness-Experiments-Review-and-implications?fulltext>
21. Соціальна робота: теорія і практика. – М.: РГСУ, 2012. – 156 с.
22. Соціальна робота: ефективність соціального обслуговування населення: методологія, практика // Ефективність соціальної роботи: методологічний семінар / сост. ред. В. В. Колков. – М.: РГСУ, 2012. – 408 с.
23. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалко, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, І. Д. Зверевої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
24. Соціальна робота і формування громадянського суспільства: монографія / І. Д. Зверева, М. П. Лукашевич, М. В. Туленков; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 599 с.
25. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалко, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, І. Д. Зверевої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
26. Соціальна робота: Основні критерії та показники ефективності соціальної роботи з неблагополучними сім'ями // Вісник Закарпатського національного університету – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/80/14022-osnovni-kriterii-efektivnosti-socialno-pedagogichno%D1%97-roboti-z-neblagopoluchnimi-sim-yami.html>
27. Теорія соціальної роботи: підручник для бакалаврів / під ред. І. Д. Зверевої, Л. І. Кононової, М. В. Вдовиної, В. А. Петросяна. – М.: Академічний Центр, ID Україн, 2011.
28. Теорія соціальної роботи: навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. Д. Зверева, І. Ю. Арабаджієва, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. – Закарпатськ. Університет ім. Т. Шевченка, 2015. – 486 с. – Бібліогр.: с. 412-428 – Режим доступу: http://pidruchniki.com/173035/sotsialnolohiya/kriteriyi_efektivnosti_sotsialnoy_roboti
29. Теорія соціальної роботи в основних поняттях і методах соціальної роботи. – М.: РГСУ, 2012. – 156 с.
30. Теорія соціальної роботи: ефективність соціального обслуговування населення: методологія, практика // Ефективність соціальної роботи: методологічний семінар / сост. ред. В. В. Колков. – М.: РГСУ, 2012. – 408 с.
31. Теорія соціальної роботи: теоретичне дослідження // Гуманітарні науки: теорія і методологія – 2010 (№ 1). – С. 39-42.
32. Чорновий Т. А. Ефективність соціальної роботи: поняття, методологія // Монографія – М.: РГСУ, 2008.
33. Social Work Effectiveness Experiments: Review and Implications. Brian Sheldon // The British Journal of Social Work – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/16/2/223/1660395/Social-Work-Effectiveness-Experiments-Review-and-implications?fulltext>

- соціології та політології // Гуманітарні науки: теорія і методологія – 2010 (№ 1). – С. 39-42.
34. Соціальна робота: теорія і практика. – М.: РГСУ, 2012. – 156 с.
35. Соціальна робота: ефективність соціального обслуговування населення: методологія, практика // Ефективність соціальної роботи: методологічний семінар / сост. ред. В. В. Колков. – М.: РГСУ, 2012. – 408 с.
36. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалко, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, І. Д. Зверевої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
37. Соціальна робота і формування громадянського суспільства: монографія / І. Д. Зверева, М. П. Лукашевич, М. В. Туленков; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 599 с.
38. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалко, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред.: І. Д. Зверевої, І. Д. Зверевої. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
39. Соціальна робота: Основні критерії та показники ефективності соціальної роботи з неблагополучними сім'ями // Вісник Закарпатського національного університету – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/80/14022-osnovni-kriterii-efektivnosti-socialno-pedagogichno%D1%97-roboti-z-neblagopoluchnimi-sim-yami.html>
40. Теорія соціальної роботи: підручник для бакалаврів / під ред. І. Д. Зверевої, Л. І. Кононової, М. В. Вдовиної, В. А. Петросяна. – М.: Академічний Центр, ID Україн, 2011.
41. Теорія соціальної роботи: навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. Д. Зверева, І. Ю. Арабаджієва, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. – Закарпатськ. Університет ім. Т. Шевченка, 2015. – 486 с. – Бібліогр.: с. 412-428 – Режим доступу: http://pidruchniki.com/173035/sotsialnolohiya/kriteriyi_efektivnosti_sotsialnoy_roboti
42. Теорія соціальної роботи в основних поняттях і методах соціальної роботи. – М.: РГСУ, 2012. – 156 с.
43. Теорія соціальної роботи: ефективність соціального обслуговування населення: методологія, практика // Ефективність соціальної роботи: методологічний семінар / сост. ред. В. В. Колков. – М.: РГСУ, 2012. – 408 с.
44. Теорія соціальної роботи: теоретичне дослідження // Гуманітарні науки: теорія і методологія – 2010 (№ 1). – С. 39-42.
45. Чорновий Т. А. Ефективність соціальної роботи: поняття, методологія // Монографія – М.: РГСУ, 2008.
46. Social Work Effectiveness Experiments: Review and Implications. Brian Sheldon // The British Journal of Social Work – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://academic.oup.com/bjsw/article-abstract/16/2/223/1660395/Social-Work-Effectiveness-Experiments-Review-and-implications?fulltext>

ПОНЯТИЕ "ЭФФЕКТИВНОСТИ" В СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ В НАСЛЕДИИ МЭРИ ЭЛЛЕН РИЧМОНД (Часть I)

В статье проводится анализ существующих подходов к пониманию понятия "эффективность социальной работы", исследуются связи между понятиями "эффект", "эффективность", "результативность"; отражено определенное обобщение существующих критериев оценки эффективности социальной работы и реализации социальной политики, что в свою очередь способствует осмыслению проблемы // Humanitarni nauky: teoriya i metodolohiya – 2010 – №3. – S. 89-93.

Ключевые слова: социальная работа, эффективность социальной работы, критерии оценки, Мэри Эллен Ричмонд.

Татьяна Червова, преподаватель
Института социологии Киевского университета имени Бориса Гринченко, Киев, Украина

UNDERSTANDING "EFFICIENCY" IN SOCIAL WORK IN WORK OF MARY ELLEN RICHMOND (PART I)

The article analyzes the existing approaches to understanding the concept of "effectiveness of social work"; examines the relationship between the concepts of "effect", "effectiveness", "efficiency"; showing some generalizations existing classification criteria for evaluating the effectiveness of social work and social policy implementation, which in turn will explore the theory and practice of social work in Spadschini Mary Richmond.

Keywords: social work, social work effectiveness, evaluation criteria, Mary Ellen Richmond.

